

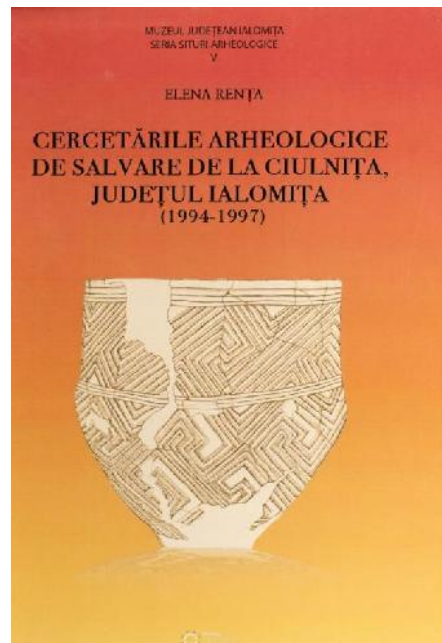
RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

Elena Rența, *Cercetările arheologice de salvare de la Ciulnița, județul Ialomița (1994-1997)*, Seria Situri Arheologice V, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2016, 151 p., 202 fig., 33 pl.

Lucrarea de față valorifică o cercetare preventivă desfășurată, în perioada 1994-1997, pe o terasă înaltă a râului Ialomița, situată între comuna Ciulnița și municipiul Slobozia. Această cercetare a fost determinată de lucrările realizate la amenajarea autostrăzii Transeuropa N-S. Scopul a fost reprezentat de eliberarea de sarcină arheologică a unui teren ce urma să funcționeze drept carieră de pământ, mai ales că exploatarea acestuia a început anterior desfășurării săpăturilor arheologice, ceea ce a condus la distrugerea parțială a unei așezări aparținând culturii Boian și a două complexe funerare tumulare. Cercetările arheologice au fost efectuate de specialiști din cadrul Muzeului Județean Ialomița.

Volumul este structurat pe cinci capitole. Primul dintre acestea conține informații cu privire la cadrul natural în care este amplasat situl arheologic studiat, fiind prezentate date ce țin de relief, pedologie, hidrografie, vegetație, faună și climă.

Capitolul II a fost dedicat așezării neolitice, în alcătuirea sa intrând cinci sub-capitole. Primul dintre acestea corespunde prezentării săpăturii și complexelor arheologice identificate. Cercetările arheologice s-au întins pe 4000 mp, de-a lungul cărora au fost trasate 22 secțiuni. În cadrul acestora au fost descoperite materiale arheologice specifice culturii Boian, faza Giulești. Din această așezare au fost cercetate nouă bordeie (B1-9), patru locuințe de suprafață (LI-IV) și "câteva" gropi. Despre opt din cele nouă bordeie se spune că erau dispuse în semicerc cu deschiderea spre NV. În restul acestui sub-capitol a fost realizat un inventar al așezărilor Boian, faza Giulești, la sfârșitul căruia s-a concluzionat că "formele de relief pe care au fost descoperite așezări ale culturii Boian erau diverse, iar criteriile de alegere ale amplasamentelor nu puteau fi decât cele dictate de sursele și resursele necesare". Cel de-al doilea sub-

capitol conține descrierea complexelor arheologice: bordeie, locuințe și gropi (în număr de 17). În cazul fiecăruia a fost precizată forma, orientarea, dimensiunile, stratigrafia, precum și tipurile de material arheologic identificate în sedimentul său. Discuția a fost completată cu analogii de pe alte așezări din același orizont cultural. În cel de-al treilea sub-capitol a fost prezentat inventarul arheologic, compus din piesele de: silex, piatră șlefuită, os și lut. Marea majoritate a materialului a fost descoperită în stare fragmentară. Piesele de silex sunt reprezentate în mare parte de lame (82 ex.) și gratoare (47 ex.), cărora li se adaugă prin câte un exemplar: străpungătorul, vârful, dalta și nucleul. Acest grup este completat cu 250 așchii de silex și trei nuclee epuizate. Din piatră șlefuită au fost prelucrate: topoare, dălțițe, râșnițe, frecătoare și lustruitoare, iar din os: spatule, străpungătoare și mânere. Ceramica este cea mai numeroasă categorie din inventarul arheologic, fiind documentate: vase de uz comun de formă tronconică și bitronconică, tăvi, capace, vase de provizii, vase cu picior, strecurători, ceramică cu decor excizat, castroane, străchini și pahare. Fiecare dintre tipurile menționate a fost descris în funcție de dimensiuni, culoare, pastă și decor, iar la final au fost prezentate analogiile identificate în alte așezări ale culturii Boian. Acest sub-capitol este completat cu discuția despre statuetele antropomorfe și zoomorfe. Cele trei statuete, două antropomorfe și una zoomorfă, conservate în stare fragmentară, au apărut în bordeie. Precum în cazul recipientelor ceramice descrierea a urmărit coordonate precum: dimensiuni, stare de conservare, pastă, decor și analogii. În încheiere sunt amintite piese încadrate la "alt tip de inventar arheologic": *zornăitoare* de lut, o mărgică de os, fragmente ceramice din două vase cu deschidere dreptunghiulară și o greutate de lut, fără a se preciza de ce aceste elemente au fost prezentate separat. Din considerațiile generale ale acestui capitol aflăm despre rezultatele analizei arheozoologice realizate asupra "unui important lot" de resturi faunistice de pe situl Ciulnița I. Din cele 3334 de resturi osteologice descoperite, 3056 constituie resturi de mamifere. Cele mai multe din aceste resturi provin de la specii de animale domestice: *Bos taurus*, *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Sus domesticus* și *Canis familiaris*. Deși mai reduse ca număr de resturi osteologice, speciile domestice prezintă totuși un spectru mai variat, fiind identificate în număr de zece. În mică măsură au fost identificate resturi de moluște, și anume *Bivalvia* și *Gasteropoda*. În încheierea capitolului II a fost redactat un repertoriu al descoperirilor de tip Boian de pe cursul inferior al râului Ialomița și Brațul Borcea, în care se regăsesc 36 de puncte.

În cel de-al treilea capitol este prezentată cercetarea desfășurată asupra mormintelor de tip tumular T I-III. În fapt, în paginile acestei lucrări se regăsesc descrierile tumulilor II și III, despre cele de la Tumulul I precizându-se că au fost publicate anterior, într-o altă lucrare. Tumulul II a avut formă ovală și dimensiunile de cca. 50×40 m. În cadrul său au fost identificate 20 morminte de înhumație, dintre care

două au fost secundare (sec. II-III p.Chr.), iar restul fiind încadrate cronologic în cultura Jamnaja. Tumulul III se afla într-o stare precară de conservare, mantaua sa fiind distrusă și, odată cu ea, și unele morminte. Partea conservată avea un diametru aproximativ de 44×40 m, cercetarea sa scoțând la iveală 21 morminte de înhumație, dintre care șapte au fost secundare (sec. II-III p.Chr.). Cele principale au fost încadrate cronologic în cultura Jamnaja. Pentru înmormântările preistorice au fost adunate numeroase analogii, mai ales pentru zona geografică corespunzând sud-estului României, acestea având rolul, alături de inventarul complexelor funerare, de a ajuta la o încadrare cronologică cât mai exactă. În finalul capitolului a fost realizată totuși, o scurtă descriere a Tumulului I. Din aceasta aflăm că Tumulul I a avut formă ovală și dimensiunile de cca. 39×37 m. Din punct de vedere cronologic această înmormântare tumulară a fost inclusă în rândul descoperirilor funerare scitice. În mantaua sa a fost descoperită o înmormântare secundară, ce se înscrie prin caracteristicile sale în categoria înmormântărilor pecenege.

În capitolul IV se regăsesc alte descoperiri, de mai mică amploare, realizate pe parcursul cercetărilor desfășurate în punctul Ciulnița I: un complex aparținând culturii Cernavoda I, un mormânt de înhumație încadrat în epoca timpurie a bronzului (corespunzând populației stepice), un șanț în care a fost descoperită o strachină cu analogii în cultura Glina, un cenușar în care se aflau materiale ceramice de tip Coslogeni, precum și o groapă cu fragmente ceramice încadrate în sec. IV-III a.Chr.

Ultimul capitol este intitulat sugestiv *Considerații finale*. În cadrul său sunt trecute în revistă: istoricul zonei în care se află situl cercetat, motivele care au determinat desfășurarea acestei cercetări, complexele și materialele arheologice identificate și principalele lor caracteristici. La final este evidențiată diversitatea epocilor istorice atestate în punctul Ciulnița I, dintre care cele mai bine documentate au fost cele ce corespund locuirii de tip Boian-Giulești și practicilor funerare ale unor comunități care își înhumeau defuncții în tumuli.

Volumul este completat cu lista bibliografică și un rezumat, destul de consistent (nouă pagini), în limba engleză. Cele 202 figuri și 33 planșe ce încheie această carte prezintă hărți ale zonei în care este amplasat situl cercetat, planurile complexelor săpate, precum și materialul arheologic descoperit în cadrul acestora.

Această lucrare are meritul de a face cunoscută săpătura arheologică preventivă desfășurată pe situl Ciulnița I, din localitatea ialomițeană cu același nume, precum și complexele și materialul arheologic descoperite cu această ocazie, toate fiind atent descrise, încadrate cultural și ilustrate.

Florian MIHAIL

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale "Gavrilă Simion", Tulcea

Mihai Constantinescu, *Începuturile culturii Monteoru. Așezarea de la Năieni-Zănoaga Cetatea 2, Muzeul Județean Buzău, Biblioteca Mousaios 15, Editura Mega, Cluj-Napoca 2020, 436 p.*

Lucrarea de față are la bază lucrarea de doctorat a autorului, susținută în 2010 la Facultatea de Istorie a Universității din București. Pilonul central este reprezentat de documentația obținută în urma cercetărilor coordonate de Ion Motzoi-Chicideanu între 1982-2004 în situl de la Năieni-Zănoaga Cetatea 2, jud. Buzău.

Situl arheologic de la Năieni-Zănoaga este constituit în fapt din cel puțin cinci nuclee de locuire de la începutul perioadei mijlocii a epocii bronzului. Dintre acestea, de un interes deosebit s-au bucurat cele denumite Cetatea 1 și Cetatea 2. Lucrarea de față este dedicată doar cercetărilor efectuate în acest ultim punct care ocupa un platou de formă ovală, înconjurat de pante abrupte, cu dimensiunile de aproximativ 80×50 m.

Avem în fața noastră prima publicare monografică a unui sit cu ceramică de tip Monteoru, în care sunt prezentate foarte obiectiv atât informația obținută în urma cercetărilor, cât și tot lotul de materiale arheologice. Demersul este unul logic, ușor de urmărit și foarte bine susținut de surse bibliografice.

Încă de la început putem observa că autorul nu a avut la dispoziție o bază documentară prea bogată. Astfel, deși pe planul sitului au fost marcate 88 de gropi, doar 12 pot fi atribuite epocii bronzului. Se pare că doar sectorul estic al platoului a fost folosit pentru amenajarea unor locuințe. Tot aici sunt menționate posibile terasări dar și o stratigrafie dispusă pe cinci secvențe, notate cu Zănoaga Ia, Ib, IIa, IIb și III.

Lotul de artefacte este compus mai ales din ceramică (foarte fragmentată) dar și din obiecte din lut ars, piatră, os, corn, scoică și metal. În ciuda numărului redus de piese, autorul reușește o analiză tipologică și descriptivă minuțioasă, scoțând în evidență caracteristicile sitului. Trebuie remarcat că în tot acest demers se fac mereu trimiteri la contextul descoperirii (structuri și stratigrafie) pieselor, fapt susținut și de o ilustrație excelent întocmită.

Valoarea științifică a lucrării este sporită de o abordare a sitului de la Năieni–Zănoaga Cetatea 2 în contextul mult mai larg al descoperirilor monteorene, mai ales cele timpurii. Astfel, autorul face importante sinteze referitoare la cercetarea și interpretarea siturilor culturii Monteoru sau a spațiului domestic atribuit acestor comunități. Observații importante sunt făcute și în privința cronologiei relative și absolute a culturii, ocazie cu care sunt discutate diverse contexte stratigrafice, relații cu alte grupe culturale dar și datele ¹⁴C. Autorul este de părere că începutul așezării de pe Cetatea 2, cât și a culturii Monteoru are loc în intervalul 2300-2250 cal BC, acesta fiind probabil și intervalul dispariției ceramicii de tip Glina; în vreme ce finalul fazelor timpurii ale culturii Monteoru (Ic4,3-Ic3) poate fi plasat în jurul datei de 1850 cal BC.

De o importanță deosebită este și *Catalogul descoperirilor atribuite culturii Monteoru*, care reunește 385 de situri. Acesta este urmat de un rezumat în limba engleză, de o listă bibliografică completă și de 175 de planșe (imagini, hărți, planuri, desene de artefacte și expuneri tipologice) de o calitate grafică și științifică deosebită.

Pe lângă abordarea monografică a descoperirilor de la Năieni–Zănoaga Cetatea 2, lucrarea de față reprezintă o contribuție foarte importantă la cunoașterea orizontului de descoperiri de tip Monteoru. Deși este concepută pe o structură clasică, cartea poate fi considerată un exemplu de abordare metodologică în publicarea cercetărilor arheologice.

Sorin-Cristian AILINCĂI

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale "Gavrilă Simion", Tulcea

Aurel Zanoci, Mihail Băț, Alexandra Țârlea, Sorin-Cristian Ailincăi (eds.), *Structuri arheologice din așezările epocii fierului în spațiul tiso-nistrean: materialele colloquium-ului de vară de la Saharna: 12-15 iulie 2018 / Archeological structures from the Iron Age settlements in the Tisza-Dniester region. Proceedings of the Saharna Summer Colloquium July 12th-15th, 2018, Biblioteca Istro-Pontica. Seria Arheologie 18, Editura MEGA, Cluj-Napoca, 2019, 176 p.*

Volumul de față reunește opt studii prezentate în cadrul colocviului de vară organizat la Saharna în iulie 2018, dedicat structurilor arheologice descoperite în așezările epocii fierului în spațiul tiso-nistrean. De interes în cadrul acestei ediții au fost rezultatele cercetărilor din regiunile Nistrului Mijlociu, Dunării de Jos, Tisei Superioare etc.

Articolele sunt realizate bilingv, preponderent în română și engleză, excepție făcând două studii, unul redactat în rusă și engleză, respectiv română și franceză. Dimensiunile sunt reduse, 176 de pagini în care sunt inserate planșe și tabele.

Volumul începe cu un segment introductiv, semnat de prof. dr. habil. Ion Niculiță, care ne oferă câteva detalii despre importanța, scopul și unele rezultate ale acestui colocviu.

Pentru a ușura expunerea, vom prezenta fiecare contribuție în parte în ordinea publicării. În primul articol, *Structuri gospodărești din incinta fortificației hallstattiene timpurii Saharna Mare*, „Dealul Mânăstirii” (p. 7-28), cei doi autori, Aurel Zanoci și Mihail Băț, prezintă gropile menajere identificate în incinta fortificației, clasificându-le în funcție de forme și dimensiuni. După prezentarea fortificației și etapele în care aceasta a fost cercetată, cei doi autori ordonează tipologic structurile arheologice astfel: gropi de formă cilindrică (p. 12-14), gropi în formă de clopot (p. 15-16) și gropi de formă tronconică (p. 16-17). De asemenea, sunt analizate *Distribuția spațială* (p. 17-18), dar și *Destinația și funcționalitatea* (p. 19-22) acestor structuri.

Studiul se încheie cu un tabel cu gropile atribuite perioadei timpurii a primei epoci a fierului (p. 23-27) și cu o listă bibliografică (p. 27-28). Informațiile din text au fost completate de 9 figuri ce cuprind planul topografic, amplasarea fortificației, tipologia gropilor și o selecție de gropi fotografiate în teren.

Al doilea articol, *Household pits of the first half of the 1st millennium BC on the Chobruschi settlement in Lower Dniester region* (p. 29-44), are ca scop studiul gropilor menajere descoperite în așezarea de la Chobruschi. Autorul, Serghei Fidelsky, organizează tipologic aceste structuri astfel: rotunde în plan, de formă cilindrică, cu pereți drepți și fundul drept (p. 37); gropi cu formă conică (p. 38); iar ultimul tip este reprezentat de gropi în care un perete este vertical, iar celălalt coboară în unghi (p. 39). Pentru fiecare dintre aceste tipuri, autorul analizează numărul structurilor, diametrul, adâncimea și compoziția solului.

Articolul se încheie cu o serie de concluzii (p. 39), un tabel (p. 41-43) și cu o listă bibliografică (p. 43-44). Textul este completat prin 6 figuri ce cuprind o hartă cu așezări în zona Niprului inferior, o hartă cu amplasarea așezării de la Chobruchi, planul zonei cercetate, ilustrații cu materialul ceramic găsit în gropi și tipologia structurilor arheologice.

Al treilea articol, *Considerații preliminare privind locuințele din cadrul cetăților din epoca fierului situate între Carpați și Prut (sec. V-III î. Hr.)* (p. 45-64), începe cu un scurt istoric al cercetărilor și o prezentare a problemei ce urmează a fi abordată. Alexandru Berzovan ne prezintă și stadiul actual al cercetărilor în subcapitolul *Distribuția locuințelor în cadrul cetăților* (p. 47-49). *Tipologia locuințelor* (p. 50-60) este subcapitolul cel mai consistent, autorul analizând fiecare cetate în parte, descriind locuințele descoperite – în limita informațiilor deja publicate.

Articolul se încheie cu o serie de concluzii, *Discuții* (p. 60-63), o rubrică dedicată mulțumirilor (p. 63) și cu o listă bibliografică (p. 63-64). Informațiile din text au fost completate de 5 figuri (o hartă a cetăților menționate în lucrare, planurile a două cetăți, fotografii de șantier și planuri de locuințe) și 5 tabele (date despre locuințele din cetatea de la Cotu Copălău și Stâncești).

Al patrulea articol, *Ateliere meșteșugărești în estul Bazinului carpatic în sec. IV-III a. Chr. Arheologia producției manufacturiere* (p. 65-86), este împărțit pe 6 capitole. În *Introducere* (p. 66-69), cei doi autori, Aurel Rustoiu și Iosif Vasile Ferencz, ne prezintă modul în care sunt identificate atelierele meșteșugărești. În *Meșterii în societate. Conexiune cu elitele și mobilitatea lor* (p. 69-71) ne sunt oferite informații despre poziția socială a meșterilor în cadrul unor comunități. În următoarele două capitole, *Atelierele de olărie* (p. 71-75) și *Atelierele metalurgice* (p. 75-80), ne sunt prezentate descoperiri de ateliere de olărit, respectiv descoperiri de unelte și instrumente necesare pentru prelucrarea metalului. Este adusă în discuție și problema apariției centrelor de producție (p. 80-81) din intervalul cronologic în cauză.

Studiul se încheie cu o serie de *Concluzii* (p. 81-83) și cu o listă bibliografică (p. 84-86). Textul este completat de 11 figuri ce cuprind dispunerea locuințelor în unele

așezări, organizarea unor necropole, ateliere de olărit, un plan topografic și o hartă cu răspândirea atelierelor meșteșugărești.

În al cincilea articol, *Problema atribuirii funcționale a unor structuri arheologice din incinta fortificată de la Stolniceni, raionul Hîncești* (p. 87-104), ne sunt prezentate trei structuri: *Construcția 1/2013* (p. 88-94), *Construcția 2/2014* (p. 94-99) și *Construcția 1/2017* (p. 100-103).

Pentru fiecare dintre aceste complexe arheologice, cei doi autori, Rodica Ursu-Naniu și Andrei Corobcean, analizează materialul ceramic în funcție de mai multe criterii: criteriul tehnologiei, tipul de pastă, tipul de ardere și forma vaselor.

Studiul se încheie cu o serie de concluzii (p. 103-104) și cu o listă bibliografică (p. 104). Informațiile din text au fost completate de 10 figuri ce cuprind planul general al cetății, fotografiile cu cele trei construcții și ilustrații cu materialul ceramic descoperit în interiorul acestora.

Al șaselea articol, *Structuri de locuire și gospodărești, ateliere și gropi de cult în așezarea geto-dacică (sec. II-I a. Chr.) de la Grădiștea, jud. Brăila* (p. 105-136), începe cu o *Introducere* (p. 106-107) în care ne sunt prezentate date generale despre sit. În continuare, autorul aduce în discuție *Stratigrafia* (p. 107-109) și apoi *Structuri de locuire și gospodărești, ateliere, gropi de cult, diverse* (p. 110-129). Cele din urmă sunt organizate tipologic: *Locuințe de suprafață* (p. 110-112), *Bordeie* (p. 112-117), *Vetre și cuptoare* (p. 118), *Gropi* (p. 119-128), „*Platforme*” (p. 128), și *Zonă de cult?* (p. 128-129). Studiul se încheie cu *Considerații finale* (p. 129-135) și cu o listă bibliografică (p. 135). Textul este completat de 15 figuri ce cuprind amplasarea geografică, planul general al săpăturilor, fotografiile și planuri ale unor locuințe și gropi, precum și ilustrații ale descoperirilor identificate în aceste structuri arheologice.

Al șaptelea articol, *Cu privire la spațiul de locuit în cadrul culturii Poienеști-Lucașeuca* (p. 137-156), începe cu o prezentare a stadiului de cercetare, iar mai apoi este divizat în două mari categorii: *Locuințe de suprafață* (p. 140-147) și *Locuințe adâncite în sol* (p. 147-154). Pentru fiecare dintre aceste categorii, cei doi autori, Vasile Iarmulșchi și Octavian Munteanu, analizează forma locuinței, dimensiunile, modul de încălzire, podeaua și modul de construcție. În cazul locuințelor adâncite, se discută și problema accesului în locuință.

Studiul se încheie cu o serie de concluzii (p. 154) și cu o listă bibliografică (p. 155-156). Informațiile din text sunt completate de 11 figuri ce cuprind o hartă cu răspândirea așezărilor și ilustrații cu locuințe de suprafață și adâncite în sol.

În ultimul studiu, *Despre o locuință dacică mai neobișnuită de la Șimleul Silvaniei, Sălaj-România* (p. 157-176), Horea Pop începe prin a descrie *Contextul descoperirii* (p. 159) și apoi ne prezintă amplasarea geografică în *Cadrul fizico-geografic* (p. 159-160).

Înainte de a descrie descoperirile arheologice, ne sunt prezentate *Istoricul cercetărilor* (p. 160-161) și *Stratigrafia sectorului* (p. 161).

În segmentul *Complexe arheologice descoperite* (p. 161-167) sunt descrise toate cele 13 complexe arheologice identificate: gropi menajere, locuințe, vetre de foc, cuptoare menajere, pereți arși de locuință și depunere de vas. Alte două segmente sunt rezervate pentru *Materiale arheologice descoperite* (p. 167-168) și *Materiale osteologice descoperite* (p. 169-172). Nu în ultimul rând, sunt prezentate *Elemente de cronologie relativă și absolută* (p. 172-174).

Studiul se încheie cu o serie de *Concluzii* (p. 174-175) și cu o listă bibliografică (p. 175-176). Textul este completat de 7 figuri (amplasarea geografică a orașului și a locului de descoperire, vedere de ansamblu a zonei cercetate, planul cercetării, fotografii cu detalii de complexe și ilustrații cu figuri din lut descoperite) și 2 tabele (distribuția resturilor de mamifere și cuantificarea acestora).

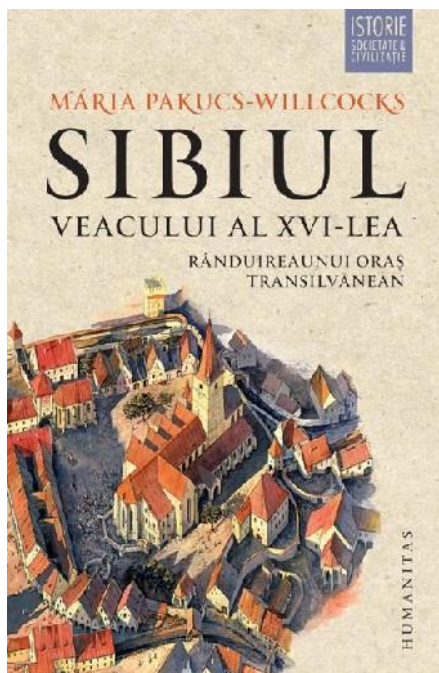
Colocviul și, implicit, volumul de față, își îndeplinește scopul, aducând laolaltă o serie de studii care contribuie la înțelegerea funcționării structurilor arheologice din spațiul de locuit. Mai mult, introducerea în circuitul științific a unor noi descoperiri accentuează importanța volumului în cauză. Concluzionând, această colecție de studii reprezintă un punct de plecare pentru înțelegerea și studiul structurilor arheologice din epoca fierului în spațiul tiso-nistrean, atât pentru cei în curs de inițiere, cât și pentru specialiști.

Răzvan CERNAMORIȚI

Institutul de Cercetări Eco-Muzeale "Gavrilă Simion", Tulcea

Mária Pakucs-Willcocks, *Sibiul veacului al XVI-lea. Rânduirea unui oraș transilvănean*, Editura Humanitas, 2018.

Mária Pakucs-Willcocks activează în prezent ca cercetător la Institutul „Nicolae Iorga” din București. A obținut titlul de doctor la Central European University (Budapesta) în anul 2004, luând parte și la o serie de stagii de cercetare la Biblioteca „Herzog August” din Wolfenbüttel și la Maison des Sciences de l’Homme din Paris. Printre publicațiile sale se numără lucrări precum „Sibiu-Hermannstadt: Oriental Trade in Sixteenth Century Transylvania” (Böhlau Verlag, Köln, 2007), fiind varianta publicată a tezei sale de doctorat, sau „Spectacolul public între tradiție și modernitate: Sărbători, ceremonialuri, pelerinaje și suplicii” (Institutul Cultural Român, București, 2007), în colaborare cu Constanța Vintilă Ghițulescu. Este autoarea unui număr însemnat de studii și articole, acestea creionând interesul său pentru istoria economică, socială și urbană a epocii premoderne.

Cartea intitulată „Sibiul veacului al XVI-lea. Rânduirea unui oraș transilvănean” aduce în discuție un subiect foarte puțin discutat în istoriografia românească – cel al disciplinării sociale și al bunei guvernări, raportat însă la spațiul urban sibian. Motivația alegerii acestui subiect este legată, așa cum menționează autoarea, de apropierea sa față de documentele arhivelor sibiene pe care le-a parcurs în timp ce își elabora teza de doctorat, dar și din necesitatea de a aborda teme și concepte mai puțin tratate științific în peisajul istoriografic autohton. Obiectivele pe care autoarea le urmărește sunt: descoperirea modului de coagulare a unei comunități politice de acum 500 de ani, identificarea jaloanelor la care se raportau binele și răul sau a aspectelor care țin de cuviință și necuviință comportamentală, precum și explorarea codurilor scrise sau nescrise care ordonau viața comunității și pe cea a individului într-un oraș aflat în pragul modernității. Autoarea își propune să înțeleagă și să ofere câteva repere despre ce înseamnă controlul social și disciplinarea în epoca premodernă, precum și să verifice dacă aceste concepte pot fi aplicate spațiului sibian și transilvănean.

Sursele la care aceasta s-a raportat sunt variate, anume: registre și socoteli ale orașului, acte juridice, documente de breaslă, statute bisericești, regulamente și statute orășenești.

Relevanța istoriografică a unui astfel de demers este dată de gradul ridicat de originalitate pe care îl comportă. Există o vastă literatură de specialitate relativă la buna guvernare și disciplinarea socială în Europa epocii premoderne, explorată cu precădere în spațiul german. Stadiul cercetării subiectului este foarte avansat în literatura de specialitate europeană (și nu numai), ceea ce i-a permis autoarei să consulte o foarte vastă bibliografie preponderent de extracție lingvistică germană. În România, abordările subiectului au fost adesea timide, înregistrându-se câteva inițiative care aparțin unor cercetători precum Maria Crăciun, Toader Nicoară, Enikő Rűsz-Fogarasi, Julia Derzsi, Edit Szegedi sau Ágnes Flóra. Mária Pakucs-Willcocks este primul cercetător care dedică o atenție specială conceptelor de disciplinare socială și bună guvernare prin raportare la Sibiul sec. al XVI-lea. Studiile care se apropie cel mai mult de tema cărții recenzate sunt cele aparținând Juliei Derzsi, care s-a preocupat de *Policey* și guvernarea urbană prin statute și ordonanțe specifice în Transilvania sec. al XVI-lea; lui Ágnes Flóra, care a abordat comparativ trăsăturile elitelor politice urbane din Clujul și Sibiul premodern; și studiul lui Enikő Rűsz-Fogarasi despre disciplinarea socială în Clujul sec. al XVI-lea. Niciunul dintre exemplele amintite (excepție făcând studiul din urmă) nu a propus o optică atât de bine focalizată asupra unui singur spațiu urban și nici nu a surprins atât de bine melanjul socio-politico-religios existent la nivel local. Prin raportare la publicațiile anterioare ale Máriei Pakucs-Willcocks, această carte aduce o serie de îmbunătățiri și rediscutări ale unor teze mai vechi, ca de exemplu cea potrivit căreia magistratul orășenesc ar fi preluat o bună parte din atribuțiile de control social și disciplinare ale altor instituții și corporații civice sau religioase (Biserică, bresle, vecinătăți), reliefată într-un articol publicat în anul 2004¹.

Ca structură, cercetarea se articulează pe cinci capitole – *Ordinea politică; Buna guvernare: realitate și reprezentări; Interacțiunea civică între armonie și discordie; Comunitatea bine ordonată; Disciplina religioasă*. Primul capitol cuprinde o înșiruire de evenimente istorice importante pentru Sibiu, de la fondarea sa și până în secolul al XVI-lea, urmate de o discuție pe larg a mecanismului instituțional urban și a atribuțiilor funcționarilor (primar, jude regal, jude scaunul, vili, notarul orașului, centumvirii). Autoarea opinează că plurivalența responsabilităților instituționale era o caracteristică a acelei perioade și că puterea aparținea unui cerc restrâns (dar permeabil) de indivizi. Nu competențele profesionale primau în momentul alegerii în

---

¹ Pakucs 2003-2004, 175-206.

funcție, ci statutul, averea sau sexul. Mária Pakucs-Willcocks procedează și la definirea categoriilor sociale (cetățeni fără funcții, membri ai Sfatului, patricieni), apoi a fundamentelor economice ale bunăstării Sibiului. Este de apreciat modul aproape didactic în care autoarea explică și definește construcția politică a guvernării orașului și procedurile electorale, stilul abordat fiind foarte clar, concis și precis. În schimb, regăsim foarte deficitară structurarea ideilor, observându-se o trecere mult prea bruscă între acestea: de pildă, discuția despre cetățeni și patricieni este întreruptă de subcapitolul „Fundamentele economice ale bunăstării Sibiului”. Acest subcapitol nu pare să susțină în vreun fel argumentele anterioare și nici să convingă prea mult cititorul, autoarea tratând foarte succint problema comerțului și a monetăriei de la Sibiu. Cum problema economică nu poate fi eludată, de bun augur ar fi fost un capitol distinct dedicat acesteia, care să permită o abordare puțin mai nuanțată. Cu siguranță acele câteva detalii oferite în plus ne-ar fi ajutat să observăm mai bine și stratificarea socială, și relațiile cu străinii.

În cel de-al doilea capitol, autoarea analizează conceptele de „Republică” și „Gute Policey”, pe care le integrează în discuția despre Magistratul Sibiului. Magistratul fusese principala instanță care emitea statute, ordonanțe și legi, asigurând ordinea constituțională și administrarea justiției, iar afirmarea vizuală a autonomiei juridice, a privilegiilor și libertăților orașului s-a făcut prin așa-numitele simboluri ale ordinii (Rolandul și stâlpul infamiei). În prim-planul celui de-al treilea capitol se află interacțiunea civică ilustrată prin două mari festivități din 1579 și 1582. Autoarea este de părere că festivitățile avuseseră și un rol în comunicarea politică, exprimând anumite sensibilități pentru diverși actanți politici sau eclesiastici, fapt reliefat printr-o serie de puneri în scenă sau reprezentații histrionice. Bineînțeles că nici episoadele de contestare politică nu au fost uitate, autoarea analizând pe larg episodul violent al revoltei din 1556, scoțând în evidență efortul de restabilire a ordinii pe care Magistratul l-a întreprins și caracterul foarte conservator al acestuia. Subcapitolul rezervat activității politice a lui Albert Huet este plasat în mod nefericit între discutarea pe larg a implicațiilor comunicării politice asociată festivalului din 1582 și contestarea politică. Din nou este sesizabilă problema lipsei de cursivitate în susținerea argumentelor, cauzată tocmai de aceste imixtiuni de informații care nu fac decât să complice discursul, fără a poseda un caracter lămuritor. În capitolul al IV-lea, accentul cade asupra disciplinării sociale prin statute și ordonanțe orășenești, Mária Pakucs-Willcocks oferind foarte multe exemple despre aplicarea lor. „Procesul civilizării moravurilor” este discutat alături de practica amenziilor sau a pedepselor publice menite să corijeze scăpările comportamentale ale indivizilor. În cele din urmă, capitolul V se axează pe disciplinarea religioasă, explorând relațiile protestanților cu

Magistratul, modelele de conduită pe care Biserica le imprima comunității, disciplina școlară sau relațiile familiale și de cuplu.

Cartea Măriei Pakucs-Willcocks caută să demonstreze că Magistratul sibian și-a asumat misiunea de a coagula și forma o comunitate de cetățeni care împărtășeau valori sociale și morale comune, ale căror țeluri erau păstrarea intactă a republicii (înțeleasă de autoare ca o comunitate care se guverna singură și dispunea de drept statutar, având libertatea de a emite legi și statute) și asigurarea binelui comun. Autoarea este de părere că Reforma luterană a accelerat procesul de întărire a autorității Sfatului, început odată cu promulgarea primului statut al orașului. Apariția Bisericii luterane de confesiune augustană și a serviciului în limba vernaculară a consolidat legitimitatea autorității seculare, care dorea un oraș „bine rânduit, german și luteran” (p. 202).

Cercetarea este departe de a fi exhaustivă, însă poate fi caracterizată de o mare originalitate. Măria Pakucs-Willcocks formează niște punți de cercetare pentru istoricii care ar urma să abordeze tematicile incluse în carte, contribuția sa dovedindu-se extrem de fecundă pe termen lung. Cartea se înscrie în sfera subiectelor de actualitate din istoriografia europeană și aduce, totodată, în discuție cele mai recente publicații pe subiect. Recomand această carte doar unui public de specialitate deja familiarizat într-o oarecare măsură cu elementele discutate de autoare. Având în vedere modul de ordonare a informației și cursivitatea argumentativă pe alocuri aproape deficitară, apropierea lectorului de înțelegerea conținutului argumentativ poate fi serios îngreunată, deși acest conținut este unul extrem de prețios pentru istoriografia românească. Găsesc cartea Măriei Pakucs-Willcocks încadrabilă într-o literatură științifică de nișă, prin urmare s-ar dovedi foarte potrivită pentru cercetători ca punct de plecare în studiile lor de specialitate.

BIBLIOGRAFIE

- Pakucs, M. 2003-2004, «*Gute Ordnung und Disziplin*»: *Patterns of Social Discipline in Sibiu (Hermannstadt) in the Sixteenth Century*, *New European College Yearbook* 11, 175-206.

Karina NEKȘE

Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca

